

БУКОВИНСЬКІ ОБРЯДОТЕРМІНИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ПРИГОТУВАННЯМ ДО ВЕСІЛЛЯ

Юлія Руснак. Буковинські обрядотерміни, пов'язані з приготуванням до весілля.

У статті проаналізовано назви обрядових термінів, пов'язані з приготуванням до весілля. Запропоновано моделювання цього шару лексичної системи буковинських говірок. Дослідження виконано в межах етнолінгвістичної наукової парадигми.

Ключові слова: культурний термін, обрядовий термін, національний обрядовий термін, буковинський обрядовий термін, локальний термін, номінативний ряд, семантична підгрупа, нерозкладне словосполучення.

Юлія Руснак. Буковинские обрядовые термины, связанные с приготовлением к свадьбе.

В статье проанализованы названия обрядовых терминов, связанные с приготовлением к свадьбе. Предложено моделирование этого шара лексической системы буковинских говоров. Исследование отвечает этнолингвистической научной парадигме.

Ключевые слова: культурный термин, обрядовый термин, национальный обрядовый термин, буковинский обрядовый термин, локальный термин, номинативный ряд, семантическая подгруппа.

Julia Rusnak. Bukovina ritual terms related to preparing for the wedding.

The article presents the analysis of the ritual terms related to the preparations for wedding. Modelling of this layer of Bukovynean patois lexical system is suggested. The research is performed within the framework of ethno-linguistic scientific paradigm.

Key words: cultural term, ritual term, national ritual term, Bukovynean ritual term, local term, nominative row, semantic subgroup, collocation.

Навколо проблеми мова – мислення – культура зосереджено широке коло лінгвістичних розвідок, які реконструюють не лише культуру та історію нації, але й світобачення, світорозуміння й світосприйняття народу, те, що Вільгельм фон Гумбольдт називав духом народу, а давні греки – Логосом.

Лексика обрядовості, яка реалізує „сукупність установлених звичаєм дій, пов'язаних з побутовими традиціями або з виконанням релігійних настанов, ритуалів, традицій тощо” [НТСУМ II, с. 419], посідає особливе місце у лексичній системі говірок, а дослідження цього шару лексики перебуває в етнолінгвістичній науковій парадигмі.

Номінації родинної обрядовості слугували об'єктом дослідження багатьох учених (Г. Аркушин М. Бігусяк, Л. Виноградова, К. Глуховцева, Г. Гримашевич, Н. Грозовська, А. Гура, В. Дроботенко, О. Жвава, М. Жуйкова, В. Конобродська, І. Магрицька, В. Мойсієнко, М. Никончук, О. Пискач, П. Романюк, І. Сабаш, С. Толстая, М. Толстой, Н. Хібеба, Н. Хобзей, В. Шевченко та ін).

Обрядова лексика позначає поняття, предмети, дії, які відтворюють вторинне існування акціональної частини обряду та використовуються у її вербальному супроводі. Обрядову лексику характеризує часова закріпленість (подієва) та сталість використання.

*Обрядова лексика належить до так званої культурної частини словника національної мови, яка позначає спеціальні поняття на протигагу фундаментальним і узвичаєним [7, с. 8]. Й. Дзедзелівський у дослідженнях діалектної лексики використовує поняття *обрядові терміни* [4, с. 9].*

Лексика родинної обрядовості у говіркових системах становить шар лексем з так званим „культурним компонентом”, тобто в них віддзеркалено реалії культури певного народу, що складають його самотність, відрізняють від інших етносів. „Усе частіше учені обирають матеріалом дослідження найдавніші етнолексеми, які містяться в історичних пам'ятках літератури, етнографічних і діалектних записках, здійснених у різні періоди на різних теренах України. Останнім часом українська етнолінгвістика розвивається у тісному зв'язку з діалектологією, а етнолінгвістичний аспект є важливим складником системного опису діалектної лексики” [3, с. 255].

Обрядові терміни входять до складу обрядової лексики. *Обрядові терміни*, або *культурні терміни*, „відповідають” вимогам термінів, однак мають свою специфіку, яка полягає передовсім у їх багатозначності. Обрядовими термінами вважаємо мовні одиниці – слова, словосполучення, які

мають певне закріплене за ними значення, характерні лише для того чи того типу обрядовості. Так, мовні одиниці *'цукор, ко'лач, с'в'ічка, прий'матиси, к'ласти за ст'їу* відносимо до обрядової лексики, оскільки ці слова позначають реалії, які використовуються в обрядах, однак ці слова мають широкий спектр використання. Мовні одиниці типу *'шити в'інок, роз'гул'увати в'інок, кло'нити кола'ч'і, про'п'їй* – до обрядових термінів.

Серед обрядових термінів за сферою поширеності виділяємо:

- національні обрядові терміни, які поширені на всій Україні (*с'ватан'а, за'ручи'ни*);
- буковинські обрядові терміни, які відомі на території Північної Буковини (*'шити в'інок, в'ити в'інок, п'лести в'інок, кло'нити в'інок*);
- локальні обрядові терміни, тобто мовні одиниці, які побутують в одній або кількох говірках, напр., *ўкло'н'ати 'кури, при'ї'ти ни'ро'гами ў 'путн'ї*.

Крім того, існують okazіональні вияви обрядових термінів. Так, обрядовий термін *переливати молодих* може мати вияв *'лити під 'ноги молодим 'воду, п'ре'ве'р'тати 'путн'у з во'доу* тощо.

Весілля як цілісна театралізована драма, яка пройшла довгий шлях становлення, характерна тим, що відтворює давні архетипні уявлення нації, тобто первісні вроджені психічні структури, історичного минулого етносу, людства, їхнього колективного позасвідомого, що забезпечує цілісність і єдність людського сприйняття і виявляється у знакових продуктах культури.

Весільний обряд складається із 4-х частин: передвесільний етап, приготування до весілля, власне-весілля, післявесільний етап.

Мета статті – проаналізувати назви весільних обрядодій, пов'язані з приготуванням до весілля.

Цей шар лексичної системи говірок розглядаємо як цілісне іманентне утворення, що складається із номінативних рядів (далі НР), як-от: „назви на позначення запрошення на весілля”, „назви на позначення походу за барвінком”, „назви обрядодій напередодні весілля (аналог дівичвечора)”, „назви обрядодій прагматичного характеру”, які у свою чергу можуть бути представлені семантичними підгрупами (далі СП).

Назви на позначення запрошення на весілля репрезентують мовні одиниці: *зап'рошувати на с'лово* (Заст.), *про'си'ти на с'лово* (Заст.), *к'ли'кати на с'лово* (Заст.), *к'ли'кати на в'іс'їл'а* (заг.), *про'си'ти на в'іс'їл'а* (заг.), *про'сити* (Мак.), *'нести пок'лін* (Чер.), *'бат'к'їушчина* (Хот.), *к'ли'кати до в'ін'ка* (Заст., Кіцм.), *скли'кати до в'ін'ка* (Мит.), *к'ли'кати на де'ре'ў'це* (Дор.), *к'ли'кати ў бат'ки* (заг.), *к'ли'кати с кола'чами* (заг.), *про'сити с кола'чами* (заг.), *про'сити ў бат'ки с кола'чами* (заг.), *моло'да і'де про'сити молодого на вес'їл'а* (Вер.), *моло'дий і'де к'ли'кати 'маму і 'тата молодой на вес'їл'а* (Боян.), *моло'да і'де к'ли'кати 'маму і 'тата молодого на ве'с'їл'а* (Боян.).

На основі диференційної ознаки (далі ДО) ‘причинна характеристика дії’ виокремлюємо нерозкладні словосполучення *зап'рошувати на с'лово, про'сити на с'лово, к'ли'кати на с'лово; скли'кати на де'ре'ў'це, к'ли'кати на де'ре'ў'це; про'сити на в'інок; к'ли'кати на ве'с'їл'а, молод'а і'де про'сити молодого на ве'с'їл'а, молод'ий і'де к'ли'кати 'маму і 'тата молодой на ве'с'їл'а, молод'а і'де к'ли'кати 'маму і 'тата молодого на ве'с'їл'а*.

Запрошення на весілля у різних населених пунктах покладається на різних дійових осіб весільної драми – молодих або на друзів і дружок. Запрошення відбувається за усталеною схемою, дію супроводжує мовленнєве кліше, яке ґрунтується на неодноразовому повторі дієслова *про'сити*, що етимологічно споріднене із словом *процати*. Запрошення на весілля імпліцитно виражає ідею „відпущення гріхів” напередодні обряду ініціації та вербалізує „бажання бачити людину на весіллі”: *'Дал'ї ми йдем про'си'ти старос'т'їу // за'ходи'мо до 'хати / кола'ч'ї да'їем // про'си'ли вас 'тато і 'мама і ми п'роси'мо // при'ход'те до 'нас на ве'с'їл':'а //* (Іван.). У XIX ст. „при цьому всі танцюють під радісні вигуки, як-от: Гоп, гоп, гопасаг! – Ух, ух, ухасаг” [Бук., с. 111].

ДО ‘об’єкт дії’ виокремлює мовні одиниці зі значенням “запрошувати у весільні батьки” (СП): *'нести пок'лін, к'ли'кати с кола'чами, к'ли'кати ў бат'ки, про'сити с кола'чами, прий'ти с кола'чами*. У прямому значенні використовується словосполучення *к'ли'кати ў бат'ки*, референтну ситуацію відображає словосполучення *к'ли'кати с кола'чами, про'сити с кола'чами, прий'ти с кола'чами*, оскільки необхідним атрибутом запрошення виступає калач (пор.: у схлоб. говірках запрошення на весілля номінують *давати шишки* [Ужч., с. 338]); *шишка* “булочка, яку виготовляють переважно на весілля” [ВТССУМ, с. 1377]. Словосполучення *'нести пок'лін* набуває переносного значення

“виявляти повагу”, символом „поваги” виступає калач: *Молод'ета бє"рут колач'і і с'іл' та йдут до в'інч'ел'них бат'к'іу/ не"сут пок'л'ін і пр'ос'а/ шоб іш'ли йіх в'інч'ети //* (Чер.).

У селах Хот. р-ну з приводу запрошення у весільні батьки відбувається *батьківщина*. Слово *'бат'к'іущина* має ширшу семну організацію, ніж попередні мовні одиниці цього лексичного угруповання; *'бат'к'іущина* – “назва передвесільної обрядодії, гостина у домі вінчальних батьків з приводу запрошення у весільні батьки”, тобто ‘запрошення у весільні батьки’ у структурній організації слова *'бат'к'іущина* виступає додатковою каузальною семою.

У с. Веренчанка Заст. р-ну напередодні весілля молода несла молодому калач, барвінок для вінка, сіль і сорочку, *про'си'ла йо'го 'маму/ шоб пус'ти'ла йі 'сина за чоло'в'іка*. Обрядодію номінують *про'сити молод'ого на в'іс'іл'е*.

Назва обрядодій напередодні весілля (аналог загальноукраїнського дівич-вечора) становить складну розгалужену мікросистему, представлена мовними одиницями: *зачи'найни'ца* (Заст., Хот.), *зачи'найли'ца* (Заст., Хот.), *зачи'кайни'ца* [Кож. II, с. 253], *за'води'ни* (Заст., Вижн., Хот.), [БГ, с. 205], *за'ручи'ни* (Заст.), *в'і'нок* (заг.), *'шити в'і'нок* (Став., Лук., Вік., Юрк.), *'вити в'і'нок* (Вов.), *п'лести в'і'нок* (Вас., Тис., Исп., Бан.), *де"ре"ўце* (Сух.), *ўби"рати де"ре"ўце* (Пог.), *уд'і'вати де"ре"ўце* (Ош.), *за'води'ни* (Луж., Бан.), *за'ручи'ни* (Мит., Вік.), *че"сати ко'су* (заг.), *че"сати моло'ду* (заг.), *при'ї'ти с' кап'цями* (Неп., Н. Бр.), *і'ти с' кап'цями до моло'дойі* (Мам.), [Пет., с. 94], *при'нести полови'н'ки* (Мит., Бр.), *і'ти м'і'н'ети'си* (Кам.), *'милни'ці* (Миг.), *'сито* [БГ, с. 201], *ре"ше"то* (Пог.), *'лагодити 'сито* [БГ, с. 201], *при'нести 'сито* [БГ, с. 201], *йти с' ситом* [БГ, с. 201], *'ситом пом'і'н'атиса* (Паш., Яр., Лів.), [БГ, с. 201], *'нести до моло'дого со'рочку / 'окри'ўку / тор'бину / а до моло'дойі че"ре"вичк'е / 'фустку* (Чер.), *че"кати в'ід моло'дого 'гостей ш че"ре"ви'ками* (Ваш.), *'нести по'дарок в'ід моло'дойі со'рочку/ а моло'д'і 'кап'ці* (Ош.), *моло'дий при'носи'ў 'туфл'і / а моло'да йо'му со'рочку* (Бан.), *і'ти ў за'р'іпки* (Кот.), *моло'да да'рує моло'дого* (Топ., Рід.), *моло'дий да'рує моло'ду* (Топ., Рід.).

У с. Звенячин Заст. напередодні весілля відбувається *коро'вай*: *То ше йе коро'вай/ ко'ли от'і'вайут ди"ре"ўце/ при'ход'е д'і'учата / 'роб'іе с' хлоп'цями к'в'іти і сп'і'вайут 'р'ізних сп'і'ва'нок // а в'іку'пайут то сп'і'вайут // ой с'таросто 'серце / в'ікупи ди"ре"ўце // хок' за гр'ивн'у хок' за д'ва / хок' за 'чашу ви'на// при'ходить с'тароста / при'носить гра'ф'ін го'р'іўки і 'д'екує ўс'ім / шо ўбрали ди"ре"ўце / ну то г'райе 'пок'ім 'музи'ка //*

Обрядодія напередодні весілля носить комплексний характер, тобто складається з низки ритуалів, передовсім виготовлення вінків молодим, деревця, чесання молодої, обмін дарами, які формують семантичні мікрогрупи. Назви *зачи'найни'ца*, *за'води'ни*, *за'ручи'ни* можна розглядати як родові назви до інших назв цієї СП.

Носії говірок сприймають обрядодію *зачи'найни'ца*, *зачи'найли'ца*, *зачи'кайни'ца* (весільний термін, що існує у формі ФВ, поширений у селах Хот., Заст. р-нів) як початковий етап весільного дійства, про що свідчить назва *зачи'найни'ца* від *зачинати* „розпочинати, починати щось” [НТСУМ I, с. 736]. У гуц. говірках зафіксоване слово *зачи'нан'і* [13, с. 127].

Слово *заручи'ни* – один із найбільш узвичаєних весільних термінів (пор. *заручини* (*зарученіе*, *заручини* “обручення” [Тим. I, с. 286]) на позначення “передвесільної обрядодії, пов’язаної з попередньою домовленістю сторін про весілля” [СУМ III, с. 298; Грінч. II, с. 91; Даль I, с. 630; Бял., с. 181] у бук. діалекті, зокрема у селах Заст. р-ну, може позначати обрядодію напередодні весілля, у селах Глиб. р-ну з цим значенням функціонує слово *за'води'ни*.

Передвесільна обрядодія була настільки важливою, що її назвали *мале весілля* “заручини” [Ужч., с. 58]. У зхполіс. говірках передвесільні обрядодії мали назви *дивос'нубе*, *за'поїни* [Арк. I, 131, с. 173]; у закарп. – *гус'кы* [Сабад., с. 54]; у бойк. – *доб'раніч* “гостина з танцями напередодні весілля” [Хіб., с. 301]; у зхволин. – *куру'вай* [Корз., с. 149].

Під час *зачи'найни'ці* у селах Хот. р-ну відбувається обрядодія, яка має назву *чи'сати моло'ду* (спеціальна назва відсутня, дієслівно-іменникове словосполучення відтворює референтну ситуацію). Обряд зберіг архаїчні риси – залишки тотемного світобачення – молоду садили на вивернутий кожух, „що символізував жертвну тварину і за тотемними віруваннями був запорукою майбутнього добробуту” [6, с. 215], магічного значення набувала сокира, яка мала лежати поряд. Обрядодія *чи'сати моло'ду* – це своєрідне прощання з незаміжнім життям, яке могло відбуватися, напр., на Вижниччині, у день весілля, напередодні шлюбу, у селах Кельм. р-ну під час післявесільних обрядодій (тобто обрядодія має локальні часові вияви).

Назва *заводи́ни* вказує на те, що у національній свідомості цей ритуал вважався початковим етапом весілля. Слово *заводи́ни* мотивується дієсловом *заводити* “починати, затівати що-небудь” [СУМ III, с. 56], пор.: *заводи́ни* “початок весілля” [Жел. I, с. 290]. Слово *заводи́ни* поширене і у гуц. говірках [ГГ, с. 73].

Проте у говірках Північної Буковини обрядові терміни *в'їнок*, *'шити в'їнок*, *п'лести в'їнок*, *'вити в'їнок*, *де'ре'ї'це* витіснили слова *зачи'найниця*, *за'ручини*, *за'води́ни*, які ще у XIX ст. перебували з ними у гіперо-гіпонімічних відношеннях, що пояснюється позамовними факторами: втратою багатьох обрядодій, напр., *чесати молоду*.

Вінок є одним з головних атрибутів весільного дійства, матеріалізованим архетипним уявленням. Слово *в'їнок* входить до складу назв багатьох обрядодій, які належать до різних етапів весільного дійства.

Центральною подією передвесільного етапу була обрядодія, пов'язана з виготовленням вінка, який виступав символом чистоти, незайманості нареченої. У складі НР „назви обрядодій напередодні весілля” можемо виокремити СП „вінкоплетення”: *'шити в'їнок* (Став., Лук., Вік., Юрк.), *'вити в'їнок* (Ош., Вовч., Кисел.), *п'лести в'їнок* (Лів., Вас., Тис., Исп., Бан.), *йти до в'їнка* (Ч. Пот.), *в'їнок* (Луж., Мам.), *йти до в'їнка з 'ми'скої му'к'е* (Став.), *р'вати бар'в'їнок* (заг.), *йти ў бар'в'їнок* (Пог.), *скли'кати до в'їнка* (Вік.), *сп'ївати до в'їнка* (Реп.), *в'їку'повувати в'їнок* (Юж., П'яд.), *купу'вати в'їнок* (Подв.), *в'їдоб'рати в'їнок* (Шир.), *ўкло'нити в'їночок* (Кор.), *благосло'вити в'їнок* (Кор.).

У зхполіс. говірках “вінок молодої з розмарину” – *корона* [Арк. I, с. 244], а обрядодія на позначення його виготовлення *вінки* або *друж'к'е* [Арк. I, 64, 145].

Центральній події передвесільного етапу *вінку* передувала обрядодія *йти ў бар'в'їнок* (Став., Іван., Вік.), *р'вати бар'в'їнок* (заг.). Назва обрядодії *йти ў бар'в'їнок* становить дієслівно-іменникове словосполучення з обставинними відношеннями (мети), в укр. говірках Румунії *йти на бар'в'їнок ў 'хаичу* [Пав., с. 328]. Іменникове прилягання виникло як редукція словосполучення *йти р'вати бар'в'їнок*. Слово *барвінок* запозичено через пол., чес., нім. мови з лат. *pervinca* [ЭСРЯ I, с. 125]. У с. Звенячин Заст. барвінок – *б'рушпан*.

Номінації *'шити в'їнок*, *п'лести в'їнок*, *'вити в'їнок* становлять дієслівно-іменникові словосполучення з прямооб'єктними значеннями. Проте поширенішою назвою для цієї обрядодії є *'шити в'їнок* (так само в укр. говірках Румунії [Пав., с. 329]). Обрядодія складається з кількох конкретних дій на основі пересторог магічного мислення, може виконуватися різними дійовими особами.

Однак у деяких говірках, напр., у с. Вовчинець Кельм. р-ну в назві обрядодії зберігається внутрішня форма слова *в'їнок*. Номінація *'вити в'їнок* утворена на основі „затемненої словотвірної тавтології”.

У деяких говірках обрядодія називається *п'лести в'їнок* (так само в укр. говірках Румунії *п'лести в'їнок* [Пав., с. 335]). Назва обрядодії зумовлена узвичаєним синтагматичним зв'язком іменника *в'їнок* з дієсловом *п'лести*.

Весільне дійство має спільні риси з античною драмою, в якій велика роль відводилася хору. Так, кожному акціональну частину весільної драми супроводжує вербальна (спів), однак у наш час сталою рисою весільної драми є музичний супровід саме шиття вінка, звідси нерозкладне словосполучення *сп'ївати до в'їнка* (Рук.), пор.: у зхполіс. говірках *вис'їувати кала'чі* [Арк. I, с. 59].

Зі значенням “співати весільних пісень” у бук. діалекті використовуються мовні одиниці *'ладкати*, *'латкати* (Бор.), [СБГ, с. 249], *перес'їувати* (Бан.), *сп'ївати ве'с'їл'нойі* [БГ, с. 240], *це 'було с сп'їван'ками* (Реп.), *прис'їувати ве'с'їл'них п'їсен'* (Тис.), *сп'ївати* (заг.).

Дієслово *пе'р'ес'їувати* за допомогою префікса *пере-* відтворює повторюваність однієї референтної ситуації: вербальна частина дублює акціональну, тим самим „підсилюючи” її.

Поняття „музичний супровід весільної драми” відображають словники: *ладкання* “різновид весільного співу” [СУМ IV, с. 434; Грінч. II, с. 340], *'ладкати* [Сабад., с. 158; ГГ, с. 108; Ониш I, с. 402; Васил., с. 66], *ладу'вате* [Корз., с. 152]. У бойк. говірках слова *'ладканка*, *ка'рента*, *ку'рант* мають значення “весільна пісня” [Ониш. I, с. 402, с. 396], “жінка, яка керувала латканням на весіллі” – *'консулка* [Хіб., с. 302].

Слово *'ладкати* мотивується окриком „Ой Ладо, Ладо”, який колись супроводжував весільні пісні. Слово *лада*, відоме багатьом слов'янським мовам, зазвичай використовується зі значеннями “чоловік, дружина”, *ладый* “милий, коханий”; за О. Потєбнею, походить від теоніма Лада. У болг. мові

лада “друга дочка у сім’ї, яка у весільній обрядодії ладування йде по воду” [ЭСРЯ II, с. 447]. Лада Богородиця – „Мати більшості богів – вважалася богинею краси, любові і шлюбу” [Кож. II, с. 91].

У говірках Нижньої Наддніпряниці „забулося” значення культурного терміна *ладкати*, однак збереглося слово, яке набуло нового значення на основі функції весільних співанок, пор.: *'ладкати* “упрошувати, вговорювати” [Чаб. III, с. 241]. у буковинських говірках також призабувся весільний термін *ладкати*, натомість побутує слово *ч'ін'ч'ікати* “співати весільних пісень”.

Символічного значення набуває обрядодія *злотити в'їнок* (Ваш., Вас.), *позолотити в'їнок* (Боян.), [БГ, с. 226], *позолотити в'їнок позл'їткою* (Мам.), тобто покривати вінок медом і позліткою, щоб життя молодих було багатим і солодким, дія ґрунтується на імітативній магії [8].

Шиття вінка закінчується театралізованою дією, яка має символічне значення – це своєрідне благословення. У різних говірках ця обрядодія має різні назви: *в'їку'повувати в'їнок* (Чер., Боян.), *купу'вати в'їнок* (Ош.), *в'їдоб'рати в'їнок* (Став.), *їкло'ни'єти в'їночок* (С. Вовч.), *благосло'ви'єти в'їнок* (Вовч.). Батьки наречених дають символічну плату за вінок, пригощають учасників дійства.

СП, що позначають обрядодію виготовлення деревця, формують мовні одиниці: *де'ре'їце* (Кіцм., Заст., Стор.), *йа'личка* [СБГ, с. 686], *де'ре'їце з йа'ли'єнки* (Вас.), *їби'рати де'ре'їце* (Рук., Рух., Орш.), *їд'ївати де'ре'їце* (Ісп.), *г'їл'їце* (Бочк.), *'вити г'їл'їце* (Бочк.), *в'їтку'повувати де'ре'їце* (Дор.).

Важливим весільним атрибутом виступає *весільне деревце*, яке є символом роду. Н. Здоровега вбачає у весільному гільці-деревці „поєднання тотемних вірувань з пережитками ініціацій” [5, с. 87]. Обрядодія, пов’язана з виготовленням деревця, на Буковині має назву *де'ре'їце*. Назва обрядодії відображена у Словнику Б. Грінченка [Грінч. I, с. 369], поширена в укр. говірках Румунії [Горб. IV, с. 271]. На інших територіях України весільне деревце називають *гільце*, *вільце*, обрядодії *носити вільце*, *прикрашати гільце* [Ужч., с. 64, 81]; у зхполіс. говірках – *хо'ронгва* [Арк. II, 233]; у срдполіс. – *йол'їце*, *йолка* [Роман., с. 229, 170, 204]; у схслоб. – *'сосна*, *йолка*, *де'ре'їце* [Магр., с. 46, 65, 140]. Спорадично назва *г'їл'їце* трапляється і на Буковині. У говірці с. Бочківці Хот. р-ну ми зафіксували назву обрядодії *'вити г'їл'їце*. Обрядові терміни *де'ре'їце*, *г'їл'їце* виникли на основі метонімічного перенесення значення за схемою “об’єкт – обрядодія”. У бук. діалекті слово *де'ре'їце* вступає у синтагматичні відношення з дієсловами *їд'ївати*, *їби'рати* зі значенням “покривати одягом людину”, у такий спосіб виникають локальні обрядові терміни *їби'рати де'ре'їце*, *їд'ївати де'ре'їце*.

Під час *шиття вінка* (зачинайниці, заручин, заводин) відбувається обмін подарунками між молодою і молодим. СП „назви на позначення обміну подарунками” формують мовні одиниці: *при'їти с' капцями* (Неп., Н. Бр.), *при'єнести полови'єнки* (Мит., Бр.), *їти м'їн'єтиси* (Кам.), [БГ], *'ми'єлиц'ї* (Миг.), *'сито* [БГ, с. 201], *ре'їє'то* (Пог.), *'лагодити 'сито* [БГ, с. 201], *при'єнести 'сито* [БГ, с. 201], *їти с' ситом* [БГ, с. 201], *'ситом пом'їн'атиса* (Паш., Яр., Лів.), [БГ, с. 201], *м'їн'атиса да'рами* (Кул.), *'нести до моло'дого со'рочку/ окри'їку / тор'бі'їну/ а до моло'дойї че'ре'ївичк'є / 'фустку* (Чер.), *че'кати в'їд моло'дого 'гостей ш че'ре'їви'єками* (Ваш.), *'нести по'дарок від моло'дойї со'рочку/ а моло'д'ї 'капц'ї* (Ош.), *моло'дий при'єноси'ї 'туфл'ї / а моло'да йо'му со'рочку* (Бан.), *їти ї зар'їнки* (Кот.), *моло'да да'руєє моло'дого* (Топ., Рід.), *моло'дий да'руєє моло'ду* (Топ., Рід.).

У ряді назв відтворюється жартівливий характер обрядодій. Серед подарунків, що призначалися молодій, очевидно, найголовнішим було взуття (звичай дарувати молодій чоботи відомий по всій Україні [5, с. 90]), тому ряд локальних обрядових термінів ґрунтується на іменниках зі значенням взуття. Так, назва взуття – *'капц'ї*, *полови'єнки*, *че'ре'ївичк'є* – входять до складу обрядових культурних локальних термінів: *при'їти с' капцями*, *при'єнести полови'єнки*, *че'кати 'гостей ш че'ре'їви'єками*, хоча наречений несе не лише весільне взуття. Обрядодія супроводжується жартами, які зводяться до того, що молодій спочатку дають старе взуття, такі дії викликають сміх.

Ряд обрядових номінацій цієї групи становлять метонімічні назви, утворені за схемою „предмет – обрядодія”: *'сито*, *'ми'єлиц'ї*, *ре'їє'то*. Подарунки, якими обмінювалися, складали у *'сито*, *ре'їєто*, *ми'єлиц'ї* “миску для прання” [СБГ, с. 288], клали горіхи, щоб калатали, пояснювали, щоб добро примножувалося, дії супроводжували пісні, жарти.

У с. Котелеве Нов. р-ну обрядодія обміну подарунками називається *їти ї зар'їнки*, у назві актуалізується інша риса позамовної ситуації: свашкам „платили” за виконану послугу. У говірках

с. Рідківці, Топорівці Нов. р-ну обмін подарунками номінується *моло'да да'рує моло'дого, моло'ди'ї да'рує моло'ду*. Назва, на відміну від попередніх, позбавлена конотацій.

Передвесільний етап, пов'язаний з приготуванням до весілля, містить ряд дій прагматичного характеру, назви відображають референтну ситуацію: *ви'п'ікати кола'ч'і* (заг.), *пе'к'ти корог'вай* (Бан.), *готу'вати ве'с'іл'ні ст'рави* (заг.), ці обрядодії у житті буковинців втратили магічну основу, вони носять суто прагматичний характер, покладаються на кухарку. Виокремлюємо НР „назви передвесільної обрядодії, пов'язані з виготовленням хвойного вінка над воротами”. Своєрідною позначкою того, що у господарів відбувається весілля, є прикрашена хвойним вінком *брама* “ворота”. Обрядодія, пов'язана з виготовленням прикраси для воріт, має назви: *при'кра'шати браму* (Кул.), *ро'би'ти браму* (Ош.), *пли'с'ти браму з йа'лиц'і* (Коз.), *од'а'гати ве'с'іл'ну браму* (Мам.), *вйа'зати над вор'іт'ми в'інок* (Рук.), *уби'рати браму* (Рев., Неп.), *в'ішати в'інок с х'войі* (Вас.). Назви – дієслівно-іменникові словосполучення зі стрижневим словом *брама*. Слово *брама* “ворота” – давнє запозичення з пол. мови [ЕСУМ I, с. 244].

Отож, для цього шару лексики типова мотиваційна модель „предмет” > ‘обряд’: *в'інок, де'ре'ў'це, 'сито, ре'ше'то, 'милниц'і*. Серед обрядодій є велика кількість мовних одиниць, утворених аналітичним способом словотвору, внаслідок чого постали дієслівно-іменникові словосполучення з прямооб'єктними значеннями: *р'вати бар'в'інок, 'шити в'інок, 'вити в'інок, п'лести в'інок, ўби'рати де'ре'ў'це, чи'с'ати моло'ду, золо'тити в'інок*. Аналізовані лексеми репрезентують лексичну варіантність. З-поміж назв обрядодій є такі, що існують у формі описів, тобто лексично не реалізовані.

Перелік умовних скорочень

1.	Бан.	–	с. Банилів Вижн.
2.	Бочк.	–	с. Бочківці Хот.
3.	Боян.	–	с.Боянчук Заст.
4.	Бр.	–	с. Брідок Заст.
5.	Вас.	–	с. Василів Заст.
6.	Вер.	–	с. Веренчанка Заст.
7.	Вік.	–	с. Вікно Заст.
8.	Вовч.	–	с. Вовчинець Кельм.
9.	Дор.	–	с. Дорошівці Заст.
10.	Звен.	–	с. Звенячин Заст.
11.	З. Гай.	–	с. Зелений Гай Нов.
12.	Іван.	–	с. Іванівці Кельм.
13.	Кам.	–	с. Кам'янка Глиб.
14.	Кис.	–	с. Киселиці Пут.
15.	Кор.	–	с. Кормань Сок.
16.	Кот.	–	с. Котелеве Нов.
17.	Лів.	–	с. Лівинці Кельм.
18.	Луж.	–	с. Лужани Кіцм.
19.	Лук.	–	с. Лукачівка Кельм.
20.	Мак.	–	с. Макарівка Кельм.
21.	Мам.	–	с. Мамаївці Кіцм.
22.	Миг.	–	с. Мигове Вижн.
23.	Н.Бр.	–	с. Нові Бросківці Стор.
24.	Неп.	–	с. Неполоківці Кіцм.
25.	Орш.	–	с. Оршівці Кіцм.
26.	Ош.	–	с. Ошихліби Кіцм.
27.	Паш.	–	с. Пашківці Хот.
28.	Пог.	–	с. Погорілівка Заст.
29.	Подв.	–	с. Подвір'ївка Кельм.
30.	П'яд.	–	с. П'ядиківці Кіцм.
31.	Реп.	–	с. Репужинці Заст.
32.	Рук.	–	с. Рукшин Хот.
33.	Рух.	–	с. Рухотин Хот.
34.	С. Вовч.	–	с. Старий Вовчинець Глиб.
35.	Став.	–	с. Ставчани Кіцм.

36.	Сух.	–	с. Суховерхів Кіцм.
37.	Тис.	–	с. Тисовець Стор.
38.	Тов.	–	с. Товтри Заст.
39.	Топ.	–	с. Топорівці Нов.
40.	Ч. Пот.	–	с. Чорний Потік Заст.
41.	Юрк.	–	с. Юрківці Заст.
42.	Яр.	–	–с. Ярівка Хот.

Вижн.	–	Вижницький р-н
Глиб.	–	Глибоцький р-н
Заст.	–	Заставнівський р-н
Кельм.		Кельменецький р-н
Кіцм.	–	Кіцманський р-н
Нов.	–	Новоселицький р-н
Пуг.	–	Пугильський р-н
Сок.	–	Сокирянський р-н
Стор.		Сторожинецький р-н
Хот.	–	Хотинський р-н

Література

- Арк. – Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок. У 2-х т. / Г. Л. Аркушин. – Луцьк : Вежа, 2000.
- БГ – Буковинські говірки : хрестоматія діалектних текстів / [уклад. : Н. О. Руснак, Н. В. Гуйванюк
В. О. Бузинська]. – Чернівці : Рута, 2006. – 383 с.
- Бук. – Буковина. Загальне краєзнавство / [перекл. з нім. Ф. С. Андрійця, А. Т. Квасецького]. – Чернівці : Зелена Буковина, 2004. – 484 с. – (Історична бібліотека „Зеленої Буковини”).
- Бял. – Бялькевіч І. К. Краёвы слоўнік усходняй Магілёўшчыны / І. К. Бялькевіч. – Мінськ : Наука і техника, 1970. – 512 с.
- ВТССУМ – Великий тлумачний словник української мови / [ред. : В. Т. Бусел, М. Д. Василега-Дерибас, О. В. Дмитрієв та ін.] – К. : Ірпінь, 2002. – 1440 с.
- ГГ – Гуцульські говірки. Короткий словник / [відп. ред. Я. Закревська]. – Львів, 1997. – 232 с.
- Грінч. – Гринченко Б. Д. Словарь української мови. У 4-т. / [ред. В. Д. Гринченка; передм. О. Тараненко]; [репринт. вид. 1906–1907 рр.]. – К. : Лексикон, 1996.
- Даль – Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка. В 4-х т. / В. Даль [предисл. А. М. Бабкина]. – М. : Русский язык, 1978—1980.
- Жел. – Желехівський С., Недільський С. Малоруско-німецкий словарь. У 2-х т. – Львів, 1885–1886.
- Корз. – Корзонюк М. М. Матеріали до словника західноволинських говірок / М. М. Корзонюк // Українська діалектна лексика: зб. наук. пр. / [ред. І. Г. Матвія та ін.] – К. : Наук. думка, 1987. – С. 62–268.
- Кож. II – Кожоляно Г. К. Етнографія Буковини / Г. К. Кожоляно. – Чернівці : Золоті литаври, 2001. – Т. 2. – 424 с.
- Магр. – Магрицька І. Словник весільної лексики українських східнословобожанських говірок / І. Магрицька. – Луганськ : Знання, 2003. – 172 с.
- НТСУМ – Новий тлумачний словник української мови. У 3 т. / [уклад. : В. Яременко, О. Сліпушко]. – К. : Аконт, 2001.
- Ониш. – Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок. У 2-х ч. / М... Й. Онишкевич. – К. : Наук. думка, 1984.
- Пав. – Павлюк М. Українські говори Румунії : Діалектні тексти / М. Павлюк, І. Робчук. – [Канада], 2003. – 783 с.
- Роман. – Романюк П. Ф. Лексика весільного обряду Правобережного Полісся : Матеріали до „лексичного атласу української мови” / П. Ф. Романюк // Дослідження з української діалектології. – К. : Наук. думка, 1991. – С. 225–251.
- Сабад. – Сабадош І. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району / Іван Сабадош. – Ужгород : Ліра, 2008. – 480 с.
- СБГ – Словник буковинських говірок / [заг. ред. Н. В. Гуйванюк]. – Чернівці : Рута, 2005. – 688 с.
- СУМ – Словник української мови. У 11 т. / [ред. : І. К. Білодід, А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк та ін.]. – К. : Наук. думка, 1970–1980.
- Тим. – Тимченко С. Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст. У 2-х кн. / [відп. ред. В. В. Німчук; передм. В. В. Німчук]. – К., 2002.
- Хіб. – Хібеба Н. Весільна лексика бойківського говору: матеріали до словника / Н. Хібеба // Діалектологічні студії. 5 : Фонетика, морфологія, словотвір / [відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей]. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, 2005. – С. 299–311.
- Чаб. – Чабаненко В. А. Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини. У 4-х т. / В. А. Чабаненко. – Запоріжжя, 1992.
- Ужч. – Ужченко В. Д. Фразеологічний словник східнословобожанських і степових говірок Донбасу /

В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – [5-е вид. переб. й доп.]. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 348 с.

ЭСРЯ — Фасмер М. Этимологический словарь русского языка : в 4 т. / [пер. с нем. и доп. О. Н. Трубачева; ред. и послесл. Б.А.Ларина]. – М. : Прогресс, с. 1964–1973.

Література

1. Бігусяк М. Из спостережень над весільною лексикою гуцульського говору / Михайло Бігусяк // Гуцульські говірки: лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження / [відп. ред. Я.В.Закревська (НАН України. Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича)]. – Л., 2000. – С. 125–148.
2. Вакалюк Я. Ю. Весільна лексика в українських говорах Прикарпаття / Я. Ю. Вакалюк // Структура українських говорів : зб. ст. – К. : Наук. думка, 1982. – С. 126–128.
3. Гуйванюк Н. В. Лексика весільного обряду у „Словнику буковинських говірок” / Н. Гуйванюк // Наук. Записки : У 5 ч. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. – Вип. 75(1) : Філологічні науки (мовознавство). – С. 255–260.
4. Дзєндзелівський Й. О. Українсько-західнослов'янські лексичні паралелі / Йосип Олексійович Дзєндзелівський / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; [відп. ред. Ф. Т. Жилко]. – К. : Наукова думка, 1969. – 211 с.
5. Здоровега Н. І. Нариси народної весільної обрядовості на Україні / Н. І. Здоровега. – К. : Наук. думка, 1974. – 160 с.
6. Лановик М. Українська народна словесність : [посіб. для студ. гуманіт. ф-тів. вищ. навч. закл.] / М. Лановик, З. Лановик. – Львів : Літопис, 2000. – 614 с.
7. Сводеш М. Лексикостатистическое датирование доисторических этнических контактов (На материале племен эскимосов и североамериканских индейцев) / Моррис Сводеш; [пер. с англ. И. П. Токмаковой] // Зарубежная лингвистика. 1 / [пер. с англ.; общ. ред. : В. А. Звегинцева, Н. С. Чемоданова]. – М. : Прогресс, 1999. – С. 7–37.
8. Фрэзер Д. Д. Золотая ветвь : Исследование магии и религии / Джеймс Джордж Фрэзер; [пер. с англ. М. К. Рыклина; ред., послесл. и коммент. С. А. Токарева]. – [2-е изд.]. – М. : Политиздат, 1983. – 703 с.